

Korrajzok Simai Mihály tollából

1998

Alább közöljük Simai Mihály professzornak a Budapesti Corvinus Egyetem, illetve a Világgazdasági Intézet elődszervezeteinek létrehozása és elindulása körüli időkre vonatkozó visszaemlékezéseit.

Tartalomjegyzék

1. Adalékok a Világgazdaságtan Tanszék őstörténetéhez	2
---	---

1. Adalékok a Világgazdaságtan Tanszék őstörténetéhez

A Nemzetközi Gazdasági és Politikai Kérdések majd Ismeretek nevű tanszék, amelyet rövid ideig tartó tanszékvezető docensi minőségemben kereszteltettem át az akkori kollégák és az egyetemi vezetés teljes egyetértésével Világgazdaságtan tanszékké 1963-ban, egy aktatásaként kezdte "életét" valamikor 1948 decemberében. Az aktatáska barna volt, meglehetősen nagy és bőrből készült. Egy Haász Árpád nevű úr tulajdona volt. Eredetileg Ausztriában gyártották, tehát jó bőr volt, bár abban az időben még nálunk is lehetett jóminőségű aktatáskákat venni. A táska, tulajdonosával együtt települt át Magyarországra. Haász Árpádról majd még külön is szólok. A nagy barna táskát egy akkori hallgató, a tanszék későbbi tanársegédje, a korán elhunyt Kőmíves Imre hordozta büszkén Haász Árpád után az egyetem folyosóin. Heteiken belül a táska kettőre szaporodott. Később a tanszék "kilépett" az aktatáskákból s egy szobát, majd többet is kapott. Az ötlet, hogy ilyen tanszék legyen egyébként felsőszintű politikai döntés következménye volt, ami azonban nem a tanszékre vonatkozott. Haász Árpádot ugyanis politikai okokból, mint nyugatról hazatért osztrák kommunistát, aki ráadásul a mauthauseni koncentrációs tábor is túlélte, mint politikai fogoly s ily módon rendkívül gyanús volt, menesztették a Kereskedelmi és Szövetkezeti Minisztériumból. Az akkori vezetés két kevésbé exponált állást ajánlott fel neki, s ő az egyetemet választotta, ahol egy információs központot is rábíztak egyidőre. Először úgy volt, hogy közgazdasági ismereteket ad át a hallgatóknak, de ahhoz nem értett, mert jogász volt és politikus. A mindenki által ismert Szabó Kálmán, aki akkor végzős hallgató volt s állítólag már a Tökét is olvasgatta, állandóan helyreigazította az előadót. Így került sor pályamódosítással a fenti című tárgy bevezetésére az egyetem negyedik évfolyamos hallgatói számára.

A tárggyal és a tanszékkal közelebbről először negyedéves hallgatóként ismerkedtem meg az 1951-52-es tanévben. A tárgy érdekes volt és sok újat adott. Betekintést vagy inkább kitekintést ajánlott egy olyan világra, amelytől akkor el voltunk zárva. A program két részből állt: általános témákból, mint például a nemzetközi monopóliumok, a gyarmati rendszer szétesése, a nemzetközi munkásmozgalom, a szociáldemokrácia mint a reakció szálláscsinálója, vagy a fegyverkezési verseny (az imperialista országok a fegyverkezési verseny örvényében); és speciális országtémákból, mint az USA, Anglia, illetve az amerikai imperializmus, vagy a Brit Birodalom hanyatlása, a kínai forradalom győzelme, és így tovább. Külön élmény volt a jegyzet olvasása, amelyik jobbnál jobb sajtóhibákkal volt tele. Kettőre mindmáig emlékszem: "az angol munkáspárt vérbefagyasztási politikája" a bérbefagyasztás helyett, vagy Truman elvtárs,

Truman elnök helyett. A tanszék később hibaigazítót adott ki, amelyik “hiabigazító” címmel jelent meg.

A tanszéken 1952-ben már sok kiváló ember dolgozott: Kőmíves Imre, Bíró Klári, a titokzatos Porzsolt József, az előző évben végzett Káplár Jóska és Czirják Gyula, egy nagyon csinos kislány Fábrián Klári, aki akkor már legalább 16 éves volt s frissen került ki a gépíró iskolából, valamint akkori barátaim és évfolyamtársaim Plenter János és Kovács Gyuszi, akik demonstrátorként működtek s akiket mindannyian irigyeltünk mert fizetést is kaptak s nyugati újságokat olvashattak. Voltak a tanszéknek külső előadói is. Ilyen volt például az USA-ból hazatért kommunista szerkesztő Péter József és a Palesztinából hazajött újságíró, Nemes László, akik igen érdekes élménybeszámolókkal tarkították az órákat. Az előadásokat az akkori szokásoknak megfelelően általában szóról szóra felolvasták. A tanszék minden munkatársa részt vett az előadásokon, s így legalábbis látásból ismertük őket. Az előadók a témát rendszerint Marx vagy Lenin idézettel kezdték s Sztálin vagy Rákosi idézettel zárták. Minél fiatalabb volt az előadó annál több volt az idézet. Haász Árpád néha költőket is idézett, ami akkor az egyetemen szokatlan volt Goethe idézetére mindmáig emlékszem. Ezzel fejezte be ugyanis a nemzetközi munkásmozgalomról szóló előadását:

*Ifjú, hív az élet, indulj.
Fékezd bölcsen szenvedélyed
erre int a jó tanács.
Szállsz fel a hegy csúcsain túl,
vagy lesüllyedsz mély verembe,
Vár szerencse vagy csapás.
Lent raboskodsz, fent uralkodsz,
szenvedsz vagy világot alkotsz,
Légy üllő vagy kalapács.*

E versikét követte a záró mondat: s a világ népei megtanulták, hogyan kell üllőből “kalapácsá” válni. A kalapács volt a sajtóhiba a jegyzetben.

Egy emlékezetes versike megjelent Bíró Klári japánügyi jegyzetében is (A szerző ez esetben a japán középkor egyik kiváló költője):

*Szegény nyomorgó kis faluk,
Nincsen virágjuk sem haluk.*

Tanáraink közül egyedül az Amerikából hazatért Bebrics Lajos, aki a közlekedés-gazdaságtant tanította, versengett a verselés tekintetében Haász Árpáddal. Igaz, hogy Bebrics amerikai "hobó" dalokkal tarkította előadásait, Haász Árpád pedig csak szavalt.

Szerettem a tárgyat, de semmi szándékom nem volt arra, hogy a tanszékre kerüljek. Engem gyakorlati kérdések érdekeltek. Két állásajánlatom is volt. Bognár József, az akkori belkereskedelmi miniszter a Belkereskedelmi Minisztériumba hívott, a miniszteri titkárságra elemzőnek; s Bebrics Lajos, a közlekedési miniszter a vasúthoz igyekezett csábítani. Én ez utóbbi területre orientálódtam. A vasúthoz mindeneelőtt az utazás lehetősége és a témák konkrétsága vonzott. A MÁV-nál töltöttem két nyári üzemi gyakorlatot, s ennek eredményeként, Boltizár Miklós barátommal együtt, 1952 végéig érvényes, első osztályú és minden vonalra szóló MÁV szabadjegy volt tulajdonunkban. Ez lehetővé tette, hogy a hétvégeken Szombathelyre vagy Nyíregyházára, esetleg Békéscsabára vagy Pécsre utazzunk. Ilyenkor vettünk a csarnokban egy fél kiló felvágottat, kenyeret és sárgarépát, s belevetettük magunkat a hazai végtelenbe. Egyik nyáron megtanultam a forgalmi szabályzatot s levizsgáztam belőle. A MÁV Nemzetközi Osztályán várt egy érdekesnek ígérkező állás.

Tanszéki karrierem úgy kezdődött, hogy 1952 áprilisában Kőmíves Imre, kollégiumi társam és jó barátom, aki a tanszék oszlopa és szervezője volt, áthívott egy itálra az egyik közeli csehóba, s titoktartást kérve elmondta, hogy Plenter Jancsit, akit tanársegédként kívántak alkalmazni, nagy megtiszteltetés érte, nemzetközi pályára kerül, s valószínűleg a Nemzetközi Diákszövetség prágai központjában fog majd dolgozni. Az állás adva van, s mivel én angolul és oroszul tudok, ő rám gondolt. Három feladatomban lenne. Én lennék Anglia és a Brit Birodalom gazdája, be kellene dolgoznom Haász elvtárs témáiba s az angol és orosz nyelvű újságokat kellene archiválnom, ami a kivágandó cikkek kijelöléséből és kódolásából áll. Emellett természetesen részt kell majd vennem a vizsgáztatásban is. Ez azonban félévenként csak egyszer fordul elő. A fizetés se rosszabb, mint másutt. Nem csaptam azonnal a tenyerébe. Az egyetemen maradás abban az időben nem számított vonzó perspektívának. Két dolog azonban megfontolásra ösztönzött. Egy hónappal később a MÁV Nemzetközi Osztály vezetőjét, aki engem is tanított és az ottani főnököm lett volna, letartóztatták. Mindhárman, akik oda készültünk, természetesen, ennek ellenére mehettünk volna az osztályra, de csak egyikünk döntött úgy, hogy vasutas lesz. Én, főként Kőmíves Imre nógatására, s ez volt a másik ok, a tanszék mellett döntöttem. Ezzel kezdetét vette tanszéki káderezésem és pályafutásom.

Először Porzolt Jóska beszélgetett velem. Őt főleg orosz és angol nyelvtudásom érdekelte. Oroszul a hadifőnökségben tanult meg, s mondataiból azonnal rájöttem, hogy sem a nyelvtant, sem a szakszavakat nem ismeri kellően. Én akkor már jobban tudtam oroszul. Hetekkel később Haász Árpáddal együtt vizsgáztattak a tárgyból. Haász Árpád közölte, hogy amit elmondtam az jó volt, a tananyagot ismertem, de jobban kellett volna ismernem Lenint. Problémám adódott Varga Jenő hibáival is: nem olvastam ugyanis a vonatkozó kötelező irodalmat, Berei Andor bírálatát a kapitalizmus megújulását valló Varga Jenőről. Nem baj, nyugtatta meg Haász Árpádot Porzolt, majd a tanszéken megismeri Lenint és Varga Jenőt is. Ebben maradtunk. Pár nap múlva behívtak a pártbizottságra, az Egyetem személyzeti osztályára s a rektori hivatalba "beszélgetni". Az egyetem akkori személyzetese egy 35 év körüli teltkarcsú hölgy volt. Az illető korábban pincérmőként dolgozott egy kőrúti presszóban, a beszélgetéssorozatot követően kezembe adta a tanársegédi kinevezést. A munkát azonban nem vehettem fel. 1952 júliusában behívtak katonának, tartalékos tiszti tanfolyamra. Ez három hónapra szólt, de pechemre a kiskunhalasi tüzérezredél felejtettek, ahol élelmezési szolgálatvezetőként dolgoztam. Végül nagy protekcióval, amely Haász Árpád kapcsolata volt az akkori honvédelmi miniszterrel, hat hónap múlva leszereltek s megkezdhettem tanszéki munkámat.

A tanszéken mindenekeelőtt íróasztalt, majd témát és fizetést kaptam. Ezenfelül a Manchester Guardianból kb. hathónapnyi számot, valamint rengeteg Pravdat bíztak rám Plenter Jancsi örökségéből. A Manchester Guardianok zárt szekrényben voltak. Onnan kellett kikérnem, s oda kellett visszatenni a lapokat. Érdekes élmény volt a lap olvasása. Innen értesültem először a koreai háború tényleges történetéről, a kínai-szovjet feszültségről, valamint a szocialista országokban folyó újabb letartóztatásokról. Az íróasztal egy nagyobb helyiségben volt, ahol négyen dolgoztunk. A témám, az angol imperializmus hanyatlása és a Brit Birodalom szétesése lett, s kezdő fizetésem havi 1200 forint, amiért akkor a Mátyás Pincében 120 halászlét lehetett venni. A fizetés, halászlé- valutában számítva 1954 után radikálisan csökkent s az 1952-es szintet ismét csak akadémikusként érhettem el jónéhány évvel később, de csak bruttóban.

A munka nem volt érdektelen. Ismerkedésekkel kezdődött. A tanszékvezető fél napot töltött velem előnevelésem érdekében. Először is kikérdezett arról, hogy milyen a családi hátterem, megkérdezte, hogy milyen könyveket szoktam olvasni. Hosszasan beszélgettünk Balsacról. Ezt követően részletesen elmondta véleményét az angol imperializmusról s közölte velem, hogy milyen feladataim lesznek a brit imperializmus elleni harcban a tanszéken. Megmutatta azt is, hogy miképpen kell a Manchester Guardiant archiválni. Megnyugtató, hogy nemcsak a Manchester Guardiant kell majd olvasnom. Napokon belül megkapom a Daily Workert, az

angol kommunista párt napilapját is. Adott néhány könyvet, s azt ajánlotta, hogy először Engels a *“Munkásosztály helyzete Angliában”* c. művét tanulmányozzam át, s majd számoljak be róla. Igaz, hogy ez német nyelvű volt, s ez a nyelv nem tartozott erős oldalaim közé, de hamarosan találtam egy orosz nyelvű példányt is. Hat hónapot adott arra, hogy megírjam az előadást az angol témában. Miután ő volt a Nemzetközi munkásmozgalom c. téma előadója, megkért, hogy állítsak össze pár hét alatt egy anyagot az angol Munkáspárt helyzetéről. Ideadta előadásának szövegét is, amit azonban a jegyzetből már ismertem. Saját magáról nem sokat beszélt, de annál többet érdeklődött arról, hogy mi volt a véleményem a tanszék jegyzetéről.

A tanszék jó kollektívaként működött. A munkaidő akkor még kötött volt, de ezt meglehetősen liberálisan értelmezték. Egymás előadásait kötelező volt meghallgatni. Minden témát megvitattunk. A tanszéken rendszeresek voltak a folyó nemzetközi kérdésekről szervezett viták is. Időnk nem jelentéktelen részét társadalmi munkával és értekezletekkel töltöttük. A társadalmi munka részben az egyetemen belül folyt, részben a IX. kerületben végeztünk területi népnevelő munkát. Egyesek részt vettek a beiskolázásban is. Ez abból állt, hogy középiskolákba látogattak s munkás-paraszt származású hallgatókat agitáltak a továbbtanulásra. Én szakszervezeti pályára kerültem. Először a szakszervezeti bizalmiaknak kellett a tagsági bélyegeket eljuttatnom, majd én lettem az egyetemi szakszervezeti bizottság kultúrfelelőse. Ez azt jelentette, hogy az összegyűlt dolgozói-oktatói kulturális rendezvényeket kellett szerveznem, évente hármat-négyet. Az egyik ilyen rendezvény révén lettem egy szigorú megrovás elnevezésű pártfegyelmi tulajdonosa, Porzsolt Jóskával és Bácskai Tamással együtt.

Ami a tanszéki munka technikai részét illeti, ennek nagyrésze előadás, illetve jegyzetírás volt. Anyagainkat kézírásban adtuk át Klárikának, aki csodálatos módon a legolvashatóbb fogalmazványokat is le tudta írni. Az olló és a ragasztó alapvető fontosságú munkaeszközök voltak, s egy úriszabót meghazudtoló pontossággal kellett megtanulni vágni. A vágás elsősorban a szerkesztés eszköze volt s nem a plagizálásé. A tanszékvezető minden általunk megírt szöveget átnézett s többszörösen átírt. Az átírás egyébként nemcsak fogalmazáskészségünket volt hivatva javítani, hanem óvatosságot is jelentett. Meg kellett tanulni úgy fogalmazni, hogy amit leírtunk, abba még maga Sztálin se köthessen bele. Munkánk egyrésze egyébként Sztálin-idézetek kereséséből állt az éppen aktuális témákhoz. Amikor Sztálin megfogalmazta a kapitalizmus és a szocializmus alaptörvényét 1952-ben, anyagjaink egy részét át kellett írni, alaptörvényesíteni kellett. Mentségünkre szolgáljon, hogy ezt még a számvitel tanszéknek is meg kellett tennie.

A tanszék viszonya az egyetem többi tanszékével (összesen 19 tanszék működött) nem volt különösen jó. Ez alól csak a szomszédos pénzügy tanszék képezett kivételt. A legrosszabak a kapcsolatok a politikai gazdaságtan tanszékkel voltak, amelyik úgy találta, hogy mi túlaktualizáljuk az imperializmust, nem vagyunk elég elméletiek, s a tanszékre a zsurnalizmus a jellemző. Ez nem akadályozta meg a PG tanszékét abban, hogy körülbelül egy éves késéssel átvegye tőlünk az érdekesebb anyagokat, sőt témákat is, s magát kiáltta ki úttörőnek. A másik versenytársunk a külkereskedelmi tanszék volt, amelyik ugyancsak integrálta témáinkat. Főleg a PG tanszék hangoztatta a hallgatók előtt is, hogy mi átfedjük őket.

A hallgatók is észlelték természetesen az átfedéseket, amelyek egyébként az ötvenes években általánosak voltak az egyetemen. Ez abból is adódott, hogy a legtöbb tanszék ugyanazokat a Sztálin, Lenin vagy más klasszikus műveket adta meg kötelező irodalomnak. Egyes hallgatók tanszékünket a "Globális átfedések" vagy a "Felesleges ismeretek" tanszékének becézték. Ennek ellenére a többség szerette a tárgyat, amelyik minden dogmatizmusa és korlátozottsága ellenére nyitottabb volt a világra, mint bármelyik más tárgy az egyetemen.

A tanszék életében az első megrázó esemény, mondhatni sorsforduló Sztálin halála volt. A kötelező tanszéki megemlékező ülésen Haász Árpád arról beszélt, hogy a második világháború alatt, még a német koncentrációs táborban is Sztálin nevével mentek halálba az emberek. Az SZKP XX. kongresszusa után mondta csak el egy magánbeszélgetés során, hogy a harmincas évek végén Moszkvában volt emigrációban, mint osztrák kommunista. A Komintern felvette neki a kérdést: Moszkvában, a Vörös Professzúrán akar-e dolgozni, ahol a külföldi kádereket is képezték, vagy a náci Németországba akar menni illegális pártmunkára. Ő ez utóbbit választotta, mert ott nagyobb biztonságban érezhette magát, hiszen legalább tudta, hogy ki az ellenség. Ha Moszkvában maradt volna, valószínűleg nem maradt volna életben, mert az osztrák párt egész vezetését kivégeztette Sztálin a Molotov-Ribbentrop paktumot követően. Mindenesetre a tanszéki ülés mély gyászban zajlott. Én, mai füllel csak egy gyanús megjegyzésére emlékszem az akkori tanszékvezetőnek. Az egyik munkatárs megkérdezte: és mi lesz most Haász elvtárs? A lakonikus válasz az volt, hogy a nemzetközi munkásmozgalom már ennél nagyobb tragédiákat is túlélte, s most is megújul majd. Haász Árpád egyébként ezekben az években sajátos védekezési mechanizmust fejlesztett ki, az irányítható szenilizmust. Mindig akkor volt szenilis, ha valamilyen kényes témában készítették állásfoglalásra. A későbbiekben azonban szenilizmusa egyre inkább irányíthatatlanná vált.

A mi tantárgyunk megújulása Sztálin halála és a Nagy Imre kormány megalakulása után ugyancsak gyorsabb lett. Az egyetemi tanszékek közül mi hoztuk a legtöbb új témát az egyetemi oktatásba. Ilyen volt például az európai szén és acélközösség, az állam szerepének megváltozása a gazdaságban, az ENSZ szerepe, a gyarmati felszabadító mozgalmak stb. Komolyabban kezdtünk foglalkozni tehát a kapitalizmus tényleges viszonyaival. Ebben segített az is, hogy 1954-ben új munkatársat kaptunk Ádám Gyurka személyében, aki a Rajk per egyik rehabilitáltja volt. Később ő hozta a tanszék közelébe Szecső Tamást, s ez idő tájt kezdett közeledni a tanszékhez Szentes Tamás is. Nagy Imrével egyébként személyesen is jó viszonyba kerültem. 1954-ben én lettem az egyetemi szakszervezeti bizottság elnöke, s Nagy Imre, mint miniszterelnök tagja kívánt maradni a pedagógus szakszervezetnek is. Én jártam hozzá havonta a tagdíjat beszédni leváltása után is. Mindenhonnan kizárták, csak a szakszervezetből felejtették el kizárni. Találkozásaink során hosszasan beszélgettünk. Nagy Imre egy ilyen alkalommal azt ajánlotta, hogy foglalkoznia kellene tanszékünknek a kapitalizmus agrárszektorával is, mert ott nemcsak agrárválság van, hanem fejlődés is. Haász Árpádnak említettem a javaslatot, aki ettől, s általában a Nagy Imrével való kapcsolattól mereven elzárkózott. Mint 1956-ban kiderült, már Moszkvában sem szerették egymást. Ádám Gyurka javaslata viszont arra vonatkozóan, hogy az új tudományos és technikai forradalommal kellene foglalkoznunk, tetszett mindenkinek. Gyurka tanszéki munkáját hihetetlen energiával és lelkesedéssel kezdte el, s az első tanulmánya is már feltűnést keltett. A Nemzetközi Gazdasági és Politikai Ismeretek tanszéke volt ugyanis a szocialista térségben az első intézmény, amelyik meg merte fogalmazni, hogy a nyugati világban egy új, minden eddiginél nagyobb jelentőségű tudományos és technikai átalakulás kezdődött. Ennek deklarációjáért tanszékünk igen éles bírálatot kapott a politikai gazdaságtan tanszéktől, azon az alapon, hogy Ádám állítása ellentmond Lenin elméletének a monopóliumokra vonatkozóan. Igaz, hogy ezt nem az egész tanszék, hanem csak egy személy tette szóvá. Ennél szomorúbb volt azonban, hogy a tanszék egyik munkatársa, aki később függetlenített párttitkár lett az egyetemen, 1957-ben a rendőrségi vizsgálatok során, Ádám Gyurkával kapcsolatban ugyancsak megemlítette e tényt, mint Gyurka nyugatimádatának egyik bizonyítékát. Haász Árpád viszont minden módon igyekezett Ádám Gyurkát védeni. 1954-ben került a tanszékre Tzortisz Dimitrij, aki görög emigránsként végzett egyetemünkön. Tizenhat éves korában már részt vett a németek elleni harcban, majd a görög polgárháborúban is 1948-ban. Rendkívül művelt kolléga volt, akit azonban elsősorban a filozófia érdekelt. Dimitrij jelenléte a tanszék állandó vendégévé tette a ciprusi Vasiliu Jorgoszt, a későbbi elnököt is. Tanszékünk

keretében dolgozott 1954-től egy afrikai barátunk is, Taher Abdel Basit. Dimitrij a későbbiekben Párizsba helyezte át székhelyét, egy magyar feleséggel súlyosbítva. Taher Moszkvába került, majd onnan Bécsbe. Később Szudánban volt egy ideig miniszter.

A Nagy Imre programot követő racionalizálás során, a tanszék egyik munkatársát elbocsátották, s néhányonkat oktatói státuszról átmenetileg az akkor kreált kutatói státuszba raktak át. 1954-ben a tanszékről elkerült Kőmíves Imre, aki rektori titkár lett, majd 1955-ben Káplár Jóska lett az egyetem függetlenített párttitkára. Haász Árpádot beválasztották az Egyetem Párt VB-jébe, s ő lett a VB-ben a fegyelmi bizottság elnöke. Én voltam az egyetemi SZB elnök. Kulcspozíciókat nyertünk az egyetem irányításában. A tanszék oktatási programjának újulása is gyors ütemben haladt. Új témaként jelent meg az ENSZ, amellyel 1954-ben én kezdtem foglalkozni. 1955-ben új előadásként indítottuk meg a jugoszláv témát, s ezt is én kaptam meg. Az SZKP XX. kongresszusa után a Rektori Hivatal engedélyével vettem fel információ-szerzés céljából a kapcsolatot a Jugoszláv Nagykövetséggel. Gyakorlatilag az előadások és a jegyzet is korszerűbbé váltak. A Sztálin idézeteket Marx és Lenin és a XX. kongresszusra való hivatkozások váltották fel. Új külső előadók is jöttek, akik közül egyesek ugyancsak a börtönből szabadultak. Megjelent a tanszék látóhatárán Palánkai Tibor, akit Haász Árpád következetesen "a kicsinek" nevezett.

1956 jelentette a tanszék számára a második nagy változást. A tanszékvezető a Petőfi kör megalakulásakor arra intett bennünket, hogy ne úszunk az árral. Moszkvai tapasztalataira hivatkozott, s azt mondta, hogy az ilyen eseményeket rendszerint nagy tisztogatások és letartoztatások követik. Elvileg mindennel egyetérthetünk, de ne vállaljunk aktív politikai szerepet sehol. Annak ellenére azonban, hogy ellenezte az október 23-i tüntetést, azon velünk együtt részt vett. A későbbi napokban azonban csak egy-két alkalommal jött be a tanszékre. A beszélgetések során különösen Ádám Gyurkát igyekezett mérsékelni, aki az Értelmiségi Forradalmi Tanács elnöke lett. Én, mint a Szakszervezeti Bizottság elnöke, tagja voltam annak az egyetemi küldöttségnek, amelyik Nagy Imrét kereste fel azzal a céllal, hogy mint egyetemi nemzetőrök felajánljuk a hallgatók és az oktatók szolgálatait. Kedvesen fogadott bennünket, két bányászdelegációt is várakoztatva. Közölte, azonban, hogy pillanatnyilag hatalma csak az íróasztalának a széléig terjed. Az egyetemen is megalakultak a politikai pártok. Egyes oktatók a Szociáldemokrata Pártot, mások a Parasztpártot s a Kisgazdapártot hozták létre. Néhány hallgató deklarálta a Magyar Hungarista Párt megalakítását. Tanszékünk ezektől a kezdeményezésektől általában távol maradt. A tanszék hivatalsegédjének, Gróf Lajosnénak a kor közhangulatára

jellemző kérdésére mindmáig emlékszem: “mondja Simai elvtárs, a jövőben Haász elvtársat méltóságos úrnak vagy kegyelmes úrnak kell majd szólítanunk?”

November elsején felkeresett egyik volt évfolyamtársam, az 1951-ben az aknamezőkön keresztül disszidált Maróthy Pista. Brüsszelből jött, a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének megbízó levelével. A Rektori Hivatalba kísértem, ahol az egyetem Forradalmi Bizottsága működött. A bizottság elnöke lelkesen fogadta. Maróthy november 10 után távozott Magyarországról. November hatodikán az egyetemi forradalmi bizottság a Dózsa kollégiumban rendezett gyűlést. Ezen még jónéhány később igen konzervatív párttaggá lett oktatónk a szovjet tankok elleni ellenállásra ösztönözte az ifúságot. Pár nap múlva Porzolt Jóska hívott fel. Arról informált, hogy másnap rövid időre felesége ismerőseihez megy pihenni s Győr környékére utazik. Arra kért, hogy a hozzánk közel levő lakását néhányszor keressük fel, s közölte, hogy egy kulcsot a tanszéken az íróasztalában hagyott. Ezt követően már csak Bécsből jelentkezett s elnézést kért azért, mert magával vitte a tanszék bélyegzőjét is. Szecskő Tamást, aki később indult “üdülni”, a karhatalmisták Szentgotthárdnál kapták el. Haász Árpád Berei Andor segítségével mentette meg a letartóztatástól. Az egyetemen a helyzet egyébként gyorsan normalizálódott. A tanszékvezető úgy döntött, hogy az események tárgyunkat nem érintették.

1957 júniusában Haász Árpád közölte velem, hogy az új magyar ENSZ küldöttséghez, Genfben keres a külügy egy szakembert, aki ért az ENSZ-hez. Pár hónapról lenne szó, s ő engem ajánlott. Néhány hétre át kellene mennem a külügybe, ahonnan kiküldenének Genfben a megalkuló ENSZ misszióra, körülbelül félévre. Örömmel vállaltam a feladatot, s átmentem a Külügybe. Három hét múlva éreztem, hogy a légkör körülöttem egyre fagyosabb. Egy hónapig semmilyen feladatot nem kaptam s nem szóltak hozzám. Külön szobába költöztettek, ahol egy íróasztal egy szék és egy házi telefon volt. Ezt követően hivatott a személyzeti osztály egyik előadója s közölte, hogy bizonyos gyanúk merültek fel velem kapcsolatban, s amíg ezeket nem vizsgálják ki, leállítják kiküldetésemet. Három hónap múlva hivatalosan is tájékoztattak arról, hogy egyes gyanús dolgok velem kapcsolatban részben tisztázódtak, arról azonban, hogy ezek mivel kapcsolatosak, s hogy melyek azok, amik még nem tisztázódtak, egy szót sem szólt. Kérdésekre azt válaszolta, hogy ezeket nekem jobban kell tudnom. Elmondta azt is hogy a Külügyben maradhatok ugyan, de nem mehetek külföldre. Megkérdeztem, hogy visszamehetnek-e az egyetemre. Egy hét időt kértek a válasza. Ezt be is tartották. Az Egyetemen Haász Árpád közölte, hogy ő sem mondhat ugyan semmit a velem kapcsolatos dolgokról, ügyem ugyanis még nincs lezárva, de úgy döntött, hogy visszavesz, s vállalja értem a felelősséget.

Csaknem harminc évvel később tudtam meg Kuvaitban az ottani magyar nagykövettől, aki az ominózus időkben az egyetem függetlenített párttitkára volt, hogy egy jóbarátomnak tartott egyetemi (nem tanszéki) kolléga a belügyi szerveknél feljelentett, a következő vádakkal: Nagy Imre közvetlen baráti köréhez tartozott, valószínűleg az UDBA, a jugoszláv titkos szolgálat ügynöke, az egyetemre hozta a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének megbízottját, szervezte az ellenforradalmi nemzetőrséget s disszidálni akart 1956-ban. Ez utóbbit arra építette, hogy egy alkalommal Wiesel Ivánnal és Csapó Lászlóval az ő jelenlétében tréfálkoztunk a folyosón s úgy köszöntünk el egymástól, hogy másnap reggel Sopronból indulunk. Örökké hálás maradok a feljelentésért, amelyik végső soron visszahozott a tanszékre.

Ennyit a tanszék és egy kicsit az egyetem elő és őstörtéletéről. Az 1957 utáni fejezetek már a tanszéki középkorba, új és legújabb korba tartoznak. Ebben a szakaszban jelentek meg a tanszék későbbi lovagjai és trubadúrai. E korok történetének megírására már csak azért sem vállalkoztam, mert egyrészt nagyobb volt a felelősségem formálásában, másrészt hűtlen módon elhagytam a tanszéket. Az 1958 utáni, sokkal bonyolultabb, elméletileg is sokrétű s a globális interdependenciák közötti interdependencia makro és mikro-manifesztalizálódásába és integrálódásába nyúló korszakok elemzése egyébként is csak kollektív munka eredménye lehet.

Kelt az Úr 1998-as esztendeje november hónapjának 10-ik napján,

Simai Mihály akadémikus és egyetemi tanár.